

Lise Öğrencilerine Bir Okuma Listesi Önerisi: Edebiyat Öğretmenleri ile Mülakatlar*

Ali Fuat ARICI*

M. Eyyüp SALLABAŞ**

Özet

Okuma, günümüzde bireyin yaşamını etkileyen en etkili öğrenme yollarının başında gelmektedir. Çünkü insanlığın bilgi birikiminin neredeyse tamamı kitaplardadır. Okuma hayatın her dönemi için ayrı bir yere sahiptir. Yaşa göre değişen eğilimlerimiz, ilgilerimiz, meraklarımız olabilmektedir. Bunları karşılamak için farklı yöntemlere başvurulur. Türkiye’de bireylere -bilimsel nitelikte- kitap okuma listesi önerileri yok denecek kadar az sayıdadır. Türkiye’nin okuma oranı ve başarısının istenen düzeyde olmamasında bu durumun da etkisinden söz edilebilir. Bu çalışma bir taraftan bu boşluğu doldurmayı amaç edinirken diğer taraftan gençlere, öğretmenlerine ve ebeveynlere yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, zorunlu eğitim çağını tamamlayıp hayata atılacak olan bireylerin okumasında yarar görülebilecek kitaplar belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Çalışma grubunu 2018-2019 eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okullarında görev yapan 44 Türk dili ve edebiyatı öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yoluyla kategorilere ayrılmış ve ulaşılan nicel bulgular betimsel analiz ile yorumlanmıştır. Öğretmenlerin çoğunun belirli yaş ve düzeylere yönelik hazırlanan kitap listelerini yararlı buldukları tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda üç ve daha fazla öğretmen tarafından tavsiye edilen 100 kitaplık bir okuma listesine ulaşılmıştır. Bu liste başta lise çağında olan gençler olmak üzere öğretmen, aile ve araştırmacılara bir tavsiye niteliğindedir.

Anahtar Kelimeler

Okuma
Kitap
Kitap okuma listesi
Okuma listesi
Lise öğrencileri

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 04.05.2020

Kabul Tarihi: 19.05.2020

Elektronik Yayım Tarihi: 01.06.2020

DOI: 11..11111/ted.xx

* Bu makalenin bir kısmı II. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu’nda sunulmuştur.

* Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, aricialifuat@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0980-0824

** Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, sallabas@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4346-4385

A reading List for the High School Students: Interview with Literature Teachers

Ali Fuat ARICI*

M. Eyyüp SALLABAŞ**

Abstract

Reading is one of the most effective learning ways affecting the life of the individual today. Because almost all of human knowledge is in books. Reading has a special place for every period of life. We may have tendencies, interests, curiosities that vary by age. Different methods are used to meet them. Nitelikte- reading list -scientific individuals in Turkey are scarce to non-existent proposals. The effect of this situation can also be mentioned when Turkey's reading rate and success are not at the desired level. While this study aims to fill this gap on the one hand, it aims to help young people, teachers and parents. For this purpose, it has been tried to identify books that can be beneficial in reading the individuals who will complete the compulsory education age and put into life. The basic qualitative research design, one of the qualitative research patterns, was used in the study. The working group consists of 44 Turkish language and literature teachers working in public schools affiliated to the Ministry of Education in the 2018-2019 academic year. Semi-structured interview form was used as data collection tool. The data obtained were categorized by content analysis and the quantitative findings reached were interpreted through descriptive analysis. It was determined that most of the teachers found the lists of books prepared for certain ages and levels useful. As a result of the study, a reading list of 100 or more recommended books was reached. This list, which was reached as a result of the study, is a recommendation to teachers, families and researchers, especially all young people of high school age.

Keywords

Reading
Books
Book reading list
Reading list
High school students

About Article

Sending Date: 04.05.2020
Acceptance Date: 19.05.2020
Electronic Issue Date: 01.06.2020

DOI: 11..11111/ted.xx

GİRİŞ

İnsanoğlunun bilgiye ve okumaya olan gereksinimi artarak devam etmektedir. Eco ve Carrière (2012) günümüzde bu ihtiyacın en yüksek düzeye çıktığını belirterek bilgisayar kullanmanın okuma ve yazmayla mümkün olduğunu ifade ederler. Özellikle akıllı telefonlarla birlikte internete ulaşımın daha geniş alanlara yayılmasıyla hayatın her anında okuma ve yazmaya daha çok ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Bu durumlara bilginin hızla artışı da eklenirse okumanın değeri daha da artar. Nitekim bilgi eskiden yaklaşık yüz yılda bir ikiye katlanırken bu durum bugün bir ayda gerçekleşmektedir. Artık kolayca erişilen

* Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, aricialifuat@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0980-0824

** Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, sallabas@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4346-4385

bilgi ve tecrübelerin okuma yoluyla kazanılması, nitelikli okur olmanın gereğini de ortaya koymaktadır. Çünkü teknolojik vasıtalarla ulaşılan bilgiler her ne kadar ilk uyarın durumunda olsa da, o bilgileri doğru algılayıp anlamlandırmanın yolu iyi bir okur olmaktan geçmektedir.

Türkiye'nin ve ilerlemek isteyen her ülkenin veya milletin esas meselesi okumaktır. Okumanın olmadığı yerde "ilerlemek" fiilinden bahsedilemez. Birçoklarının dediği gibi "okumak", "boş zaman" işi değildir. "Ben boş zamanlarımda okurum!" diyenler okumanın hakiki manasını bilmemektedirler; idrak edememektedirler (Kukul, 1995). Okuma eylemiyle ilgili Yılmaz (2013: 133) "Okumak ayrıcalıktır, bu nedenle herkes okuyamaz." diyor ve ekliyor "Okumaktan ve yeni şeyler öğrenmekten korkmayan, aksine zevk alan; çevreyi insana ve diğer canlılara sevdalı; kendisine benzemeyenlerle yaşamaya, onları anlamaya çalışan insanlar okuyabilir ancak." Okumayan bir toplum başkalarının okuduklarına muhtaçtır. Kendini geliştiremeyen bir millet ise gelişmiş toplumların esareti altında yaşamaya mahkûmdur. Okumayanlar zayıf, amaçsız, güvensiz, ürkek, maksatsız ve meselesiz olurlar. Başkalarını değil, kendilerini dahi aşamazlar. Velhasıl, düşünemezler. Onlar hep uykudadırlar. Uyku ise yarı ölümdür (Kukul, 1995). Okumamak bir insanın kendine ve milletine yapabileceği en büyük kötülüktür. Okumayan bir insan veya millet kendinden söz edemez veya ettiremez. Okumak; gelişmek ve geliştirmektir.

Yalın bir tanımla okuma, basılı ya da yazılı sözcükleri duyu organları yoluyla algılama, bunları anlamlandırıp kavrama yorumlamadır, zihinsel ve düşünsel bir edimdir (Özdemir, 2018: 11). Çoğunlukla yazılı sembollerin tanınması ve anlamlandırılması şeklinde tanımlanan okuma kısaca metin, okuyucu ve çevrenin etkileşimi ile anlamın yapılandırılması şeklinde ifade edilebilir (Akyol, 2014). Okuma etkinliği, yazıdaki duygu ve düşüncenin kavranması, çözümlenmesi ve değerlendirilmesi gibi fizyolojik, zihinsel ve ruhsal yönleri bulunan karmaşık bir süreçtir (Yıldız, 2013: 115). Okuma, insanın kişiliğini oluşturan, duygu ve düşünce evrenini belirleyen bir alandır. Eğitimde verimliliğin artırılması, öğretimin sağlıklı bir temelde yürütülmesi ve öğrencinin anlama/kavrama düzeyinin yükseltilmesi okumayla doğrudan ilgilidir. Ayrıca etkin bir okuma becerisi başkalarıyla iletişim kurma, zihinsel ve duygusal olgunluğa ulaşma gibi yetenek ve beceriler üzerinde de etkilidir (Calp, 2018: 917). Okumanın tanımlanmasında görülen bu değişim günümüzde okuma becerisinden artık ne beklenildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Günümüzde okuma; farklı fiziksel ve zihinsel süreçleri kapsayan, okuyucunun ön bilgilerinin aktif olarak kullanıldığı, bir amaç doğrultusunda çeşitli yöntemlerin sürece dâhil edildiği, içinde bulunan çevrenin sürece katkı sağladığı ve böylece hem metnin hem okuyucunun hem de çevrenin aktif etkileşimi ile anlamın yapılandırıldığı karmaşık bir süreç olarak algılanmaktadır. (Güneş, 2007). Kısaca okuma, yazılı bir metni görüp kendine özgü bir biçimde anlamlandırma sürecidir (Arıcı, 2018: 3).

Okumada başarılı olmak için okuma, öncelikle her bir bireyin amacı olmalı, sonraları ise daha zor görevlerin üstesinden gelmek için aracı olmalıdır. Fakat unutulmamalıdır ki

okuduğunu anlama öğrencinin sadece okuldaki akademik yaşantısının bir parçası değildir. Okuma ve dolayısıyla okuduğunu anlama, modern ifadesi ile "yaşam boyu öğrenen" bireyler olmanın kapısını açan en önemli süreçtir (NRP, 2000: 1-4). Yani okumanın hayatımızdaki yeri yaşla sınırlı değildir. Okuma yaşam boyu kullanılabilir bir araçtır (Özdemir, 2018: 12).

Modern dünya düzeninde eğitimin ve öğrenmenin okul dışında da yaygınlık kazanması insanların ilgi, amaç ve ihtiyaçları doğrultusunda seçim yapılmasını gündeme getirmiştir. 1929 Ortaokul Türkçe Programında orta mekteplerde Türkçe derslerinin başlıca gayeleri başlığı altında öğrencinin zevkine vararak kitap okuması gerektiğine işaret edilmiştir (Uluslu ve Aytan, 2018). Okumanın bir alışkanlık olarak kazandırılmasında kişisel okuma ilgilerinin bilinip okuma eğitiminin buna göre düzenlenmesini zaruri kılmıştır (Balci, 2016: 3). Okuma alışkanlığı kazandırmak çok yönlü bir süreçtir ve bu sürecin iyi analiz edilmesi gerekir (Dökmen, 1994: 34). Bireylerin hayatlarının her döneminde okumadan yeterince istifade edebilmeleri, sadece okumada ve okuduklarını anlamada iyi olmayla değil, okumayı bir kültür hâline getirmeleriyle mümkündür (Balci, Uyar ve Büyükkız, 2012: 967). Pecault'un "Okuma zevkini kazanamayanın tahsili yarıda kalmış demektir." sözü, öğrenciye okuma alışkanlığının kazandırılmasının ne kadar gerekli olduğunu özetler niteliğindedir. Özdemir (2018) okumayı kültür hâline getirmeyi okuryazarlıktan okurluğa geçiş olarak ifade etmektedir. Okumayı kültür haline getirmiş birey, zihinsel ve ruhsal kapasitesini geliştirerek öğrenme ve gelişme özgürlüğüne kavuşur (Bamberger, 1990: 1). Yani birey okuryazarlık becerisini sürekli olarak kullanmalı ve alışkanlığa dönüştürmelidir.

Okuma alışkanlığı kazanılmasında en etkili dönemin çocukluk ve gençlik dönemleri olduğu bilinen bir gerçektir. Bu dönemlerde öğrencilere okuma kültürü ve sevgisi kazandırmak ve geliştirmek için onların gelişim dönemlerine ve ihtiyaçlarına uygun eserlerin seçilmesi ve okutulması gereklidir. Öğrencinin dilini anlamakta zorluk çekmediği, gelişimin getirdiği problemlere cevaplar bulabildiği, hayal dünyasını zenginleştiren, içinde yaşadığı toplum ve dünyayı anlamasını kolaylaştıran, bilişsel ve duyuşsal gelişimini destekleyen eserleri okuması, okumaya olan ilgisinin artmasını sağlayacak ve alışkanlık kazanma yolunda temel olacaktır. Edebî eserler bu temeli kurmada en etkili kaynaklardır (Alemdar Özer, 2012: 1). Yıldırım ve Ceylan (2018: 743) yaptıkları çalışmada öğrencilerin kitap okumayı yararlı gördükleri sonucuna ulaşmış ve bu açıdan okumanın yani kazanılacak bu alışkanlığın zihinsel, eleştirel ve düşünsel açıdan kapasite gelişimi sağlayacağını düşündükleri yorumunu yapmıştır. Yani çocuk veya genç için okuma kültürü ve alışkanlığının temel malzemesi kitaptır.

Okumayı bir kültür hâline getirmenin yanında seçici okuyucu olmak da gerekir. Bu durum okunacak kitapların niteliğini ortaya çıkarmaktadır. Nitelikli kitaplar okumak ve okutmak için şüphesiz başta aileler olmak üzere öğretmenler ile uzman ve kurumlara büyük görevler düşmektedir. Nitekim ailelerin çocuklarıyla gerçekleştirdikleri okuma deneyimlerinin çocukların okuma becerileri, okumaya ilişkin tutumları ve genel akademik

başarıları üzerinde etkili olduğuna ilişkin araştırmalar bulunmaktadır. Yine çeşitli araştırmalarda (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011; Karaşahin, 2009; Özensoy ve Şimşek, 2011) bireylerin tavsiye üzerine kitap okuduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca kurum ve kuruluşların da bu konuda önemli roller oynadığı da bir gerçektir. Nitekim 1940'lı yıllarda Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in öncülük ettiği ve ağırlığını Batı edebiyat ve düşünce eserlerinin oluşturduğu klasiklerin çevrilip yayımlanmıştır. 1950'den sonra Tevfik İleri'nin Millî Eğitim Bakanlığı döneminde "Türk Kültür Eserleri" adıyla Doğu kültürüne ait eserler yayımlanmıştır. Daha sonra da 1970'lere doğru, önceki iki deneyimin birikimiyle yerli ve yabancı kaynaklı eserlerin yayınına esas alan "1000 Temel Eser" çalışması yapılmıştır. Burada da hedef tutturulamamış, daha sonra "1001 Temel Eser" adı altında Tercüman gazetesi tarafından bir dizi yayın yapılmıştır. Bu gelişmeler doğrultusunda Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2004 yılında lise öğrencileri için, 2005 yılında da ilköğretim öğrencileri için "100 Temel Eser" kitap listeleri hazırlanmış ve okuma kampanyaları başlatılmıştır (MEB 2004). Ancak 100 Temel Eser uygulaması ile ilgili yapılan çalışmaların istenilen sonuçları vermemesi ve bilimsel çevrelerce bu uygulamanın eleştirilmesi, MEB'in bu uygulamadan vazgeçme kararı almasına sebep olmuştur. Ak Başoğul (2018: 337) kitap tavsiyesinin yasaklanması gibi uygulamaların, öğrenme-öğretme sürecinin nitelik ve verimliliğine ket vurabileceğini belirtmektedir.

Özbay (2009: 34)) 100 Temel Eser uygulaması yerine Çocuk Vakfı tarafından önerilen okuma programında yer alacak kitaplar konusunda, kitapların uzmanlarca seviyelere göre tespit edilmesi ve bu program dâhilindeki kitaplarla kazandırılacak kişisel niteliklerin, kazanımların ortaya konulmasını gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca oluşturulacak okuma programında akademisyen, öğretmen (özellikle ortaokullar için Türkçe öğretmeni, liseler için öğretmeni) ve psikolog iş birliği içinde olması gerektiğini, öğrenci ve velilerin okuma tutum ve alışkanlıklarının göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir. Yani okuma alışkanlığı kazandırma amacıyla hazırlanan veya hazırlanmaya çalışılan 100 Temel Eser, okuma programı gibi çalışmalar oluşturulurken eğitim alanındaki paydaşların görüşlerinin alınması gerekmektedir. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalar, öğrencilere en azından öneri mahiyetinde bir kitap okuma listesi oluşturulmasını sağlayacaktır.

Türkiye'de okunması gereken kitaplarla ilgili çok az sayıda araştırma yapılmış ve yapılan araştırmalar yüzeysel ve sınırlı kalmıştır. Böyle bir eksikliğin oluşu ise okumayı olumsuz etkilemektedir. Okunması gereken kitaplarla ilgili ne kadar çok çalışma olursa o kadar çok öneri listesi ortaya çıkacaktır. Çalışma ortaya çıkan bu boşluğu doldurmaya yöneliktir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, lise öğrencilerinin okumasında yarar görülen bir kitap listesi oluşturmaktır.

YÖNTEM

Bu çalışma; doğal ortama duyarlılık, araştırmacının katılımcı rolü, bütüncül yaklaşım, algıların ortaya çıkarılması, araştırmada esneklik, tümevarımsal süreç gibi nitelikleri bünyesinde barındırmasından dolayı nitel bir araştırmadır. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Merriam (2018) temel nitel araştırma desenin eğitim alanında kullanılan en yaygın nitel araştırma deseni olarak belirtir. Çünkü araştırmacılar, fenomenolojik, gömülü (örtük) teori, öyküsel analiz, eleştirel ya da etnografik çalışmaların dışında nitel bir çalışma yapabilir. İşte bu çalışma, yukarıda bahsi geçen diğer nitel araştırma desenlerinin dışında bir çalışma olduğu için temel nitel araştırma desenindedir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 eğitim öğretim yılında Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde (İstanbul, Ankara, Antalya, Erzurum, Trabzon, Kayseri, Kütahya ve Gaziantep) Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okullarında görev yapan 44 Türk dili ve edebiyatı öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubu olarak belirlenen öğretmenler, çalışma hakkında araştırmacılar tarafından bilgilendirilmiştir. Gerekli bilgilendirmeler yapıldıktan sonra öğretmenlere, gönüllü olup olmadıkları sorulmuştur. 44 öğretmenin hepsi de çalışmaya gönüllü olarak katılmak istediklerini beyan etmişlerdir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Temel nitel çalışmalarda veriler; görüşmeler, gözlemler ya da doküman analizi yoluyla toplanır. Temel nitel çalışmalarda hangi soruların sorulduğu, neyin gözlemlendiği, hangi dokümanların ilişkili kabul edildiği çalışmanın teorik çerçevesine göre biçimlenir (Merriam, 2018, s.23). Çalışmanın kuramsal çerçevesi doğrultusunda çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme soruları literatür taramasından sonra uzman görüşü alınarak düzenlenmiştir. Görüşme formunda yer alan toplam üç soru uzman düzeltmeleri sonucu ikiye indirilmiştir. Görüşme formunda yer alan ve katılımcılara yöneltilen sorular şu şekildedir:

- Belirli yaş ve düzeylere yönelik hazırlanan kitap listelerini yararlı buluyor musunuz?
- Lise öğrencilerine okumalarını tavsiye edeceğiniz kitaplar nelerdir? Tavsiye sebebinizi açıklar mısınız?

Çalışmada elde edilen veriler içerik analizi yoluyla kategorilere ayrılmış ve ulaşılan nicel bulgular betimsel analiz ile yorumlanmıştır. Çözümlemelerde her iki madde ile ilgili alt temalar oluşturulmuş ve yorumlanmıştır. Çalışmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla araştırmacılarla birlikte iki ayrı bir uzmanın ortak çözümlemeleri dikkate alınmış ve ortak noktalar belirlenmiştir.

BULGULAR

Lise öğrencilerinin okumasında yarar görülen kitapları belirlemek amacıyla yapılan görüşmelerin esas alındığı bu araştırmada, elde edilen veriler tablolarla sunularak yorumlanmıştır. Görüşme formunda yer alan iki soruya verilen öğretmen cevapları ve bu

cevaplar doğrultusunda oluşturulan tablolar ve yorumları aşağıda detaylı olarak sunulmuştur.

1. Belirli yaş ve düzeylere yönelik hazırlanan kitap listelerini yararlı buluyor musunuz?

Belirli yaş veya düzeylere yönelik hazırlanan kitap listelerinin yararlı olup olmadığı konusunda Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin verdikleri cevaplar Tablo 1’de gösterilmiştir.

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenleri	
Yararlı olur	29
Emin değilim	7
Yarar getirmez	8

Tablo 1. Belirli Yaş ve Düzeylere Göre Kitap Listelerinin Oluşturulması

Tablo 1’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan grubun büyük bir çoğunluğu lise öğrencilerinin okuması gereken kitapların belirlenmesi konusunda olumlu yanıt vermişlerdir. Tablo 1’deki verilere bakıldığında öğretmenlerin görüşleriyle çalışmanın yapılma amacının aynı doğrultuda olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bu çalışma aynı zamanda lise öğrencilerine nitelikli bir kitap okuma listesi oluşturarak Türk eğitim sistemine bir yarar sağlamayı amaçlamaktadır.

2. Lise öğrencilerine okumalarını tavsiye edeceğiniz kitaplar nelerdir? Tavsiye sebebinizi açıklayınız?

Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri tarafından lise öğrencilerine önerilen kitaplarla ilgili veriler Tablo 2’de gösterilmiştir. Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin tavsiye ettiği kitapların genel toplamı 329’dur. Tablo 2’de verilen kitap listesi, üç ve daha fazla öğretmen tarafından önerilen yerli ve yabancı ilk 100 kitaptır. Geriye kalan 229 kitap iki veya bir öğretmen tarafından tavsiye edilmiş ve listeye dâhil edilmemiştir.

Kitap Adı	Yazar / Şair Adı	Öneri Sayısı
1 Yunus Emre Divanı	Yunus Emre	7
2 Safahat	Mehmet Akif Ersoy	7
3 Nutuk	M. Kemal Atatürk	6
4 Çile	Necip Fazıl Kısakürek	6
5 Ahlak	Nurettin Topçu	6
6 Tarihte Türkler	Erol Güngör	6
7 Bir Bilim Adamının Romanı	Oğuz Atay	6
8 Devlet Ana	Kemal Tahir	6
9 Sahnenin Dışındakiler	Ahmet Hamdi Tanpınar	6

10	Dede Korkut Hikâyeleri	Anonim	6
11	Evliya Çelebi ile Devr-i Âlem	Seyit Ali Kahraman	5
12	Çalığışu	Reşat Nuri Güntekin	5
13	Gençler İçin Batı Felsefesi	Luc Ferr	5
14	Biz İnsanlar	Peyami Safa	5
15	Dünyayı Değiştiren Kitaplar	Robert B. Downs	5
16	İlk Öğretmen	Cengiz Aytmatov	5
17	Şu Çılgın Türkler	Turgut Özakman	5
18	Çanakkale Mahşeri	Mehmet Niyazi	5
19	Mesnevî'den Seçmeler	Anonim	5
20	Kendi Gök Kubbemiz	Yahya Kemal	5
21	Drina Köprüsü	İvo Andriç	5
22	Gün Doğmadan	Sezai Karakoç	5
23	Dosta Doğru	Abdurrahim Karakoç	5
24	Harman	Yavuz Bülent Bakiler	5
25	Dokuzuncu Hariciye Koğuşu	Peyami Safa	5
26	Goriot Baba	Balzac	5
27	Bu Ülke	Cemil Meriç	5
28	Türkçenin Sırları	Nihat Sami Banarlı	5
29	Beyaz Zambaklar Ülkesinde	Grigory Petrov	4
30	İrade Terbiyesi	Jules Payot	4
31	Alatav'dan Şardağı'na	Beşir Ayvazoğlu	4
32	Erbain	İsmet Özel	4
33	Bilim Ne Değildir?	Alper Bilgili	4
34	Fatih Harbiye	Peyami Safa	4
35	İki Şehrin Hikâyesi	Charles Dickens	4
36	Çöle İnen Nur	Necip Fazıl Kısakürek	4
37	Ömürden Sayfalar	Bahtiyar Vahapzade	4
38	Yurduunu Kaybeden Adam	Cengiz Dağcı	3
39	Rüzgârlı Pazar	Mustafa Kutlu	3
40	Osmanlı Coğrafyasına Yolculuk	A. Haluk Dursun	3
41	Hikâyeler	Ahmet Hamdi Tanpınar	3
42	Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri	Emine Işınso	3
43	Suç ve Ceza	Dostoyevski	3
44	Sefiller	Victor Hugo	3
45	Esir Şehrin İnsanları	Kemal Tahir	3
46	Hikâyeler	Tolstoy	3
47	İki Dirhem Bir Çekirdek	İskender Pala	3
48	Kilit	M. Necati Sepetçioğlu	3
49	Kritovulos Tarihi (1451-1467)	Kritovulos	3
50	Bilim Tarihi Sohbetleri	Fuat Sezgin	3
51	Bir Ömür Nasıl Yaşanır	İlber Ortaylı	3
52	Bozkurtlar	Hüseyin Nihal Atsız	3
53	Şiirler	Hilmi Yavuz	3
54	Martı	Richard Bach	3
55	Ana	Gorki	3
56	Rozalya Ana	Sevinç Çokum	3
57	Şah ve Sultan	İskender Pala	3
58	Hayvan Çiftliği	George Orwell	3

59	Sol Ayağım	Christy Brown	3
60	Einstein Düşünmenin Keyfi	Francoise Balibar	3
61	Suyu Arayan Adam	Şevket Süreyya Aydemir	3
62	Fareler ve İnsanlar	John Steinbeck	3
63	Doğunun Limanları	Amin Maalouf	3
64	Zeytindağı	Falih Rıfki Atay	3
65	Kâbil' den Semerkant'a	S. Gorshenina - C. Rapin	3
66	Büyük Filozoflar ve Felsefeleri	François Dagognet	3
67	Üsküdar'da Bir Attar Dükkânı	Ahmed Yüksel Özemre	3
68	Beyaz Diş	Jack London	3
69	Mahalle Kahvesi	Sait Faik	3
70	Benim Adım Kırmızı	Orhan Pamuk	3
71	Gün Olur Asra bedel	Cengiz Aytmatov	3
72	Mürekkep	Cemal Şakar	3
73	Hayat Güzeldir	Mustafa Kutlu	3
74	Ben Sana Mecburum	Attila İlhan	3
75	Türkler	İsmail Hami Danişment	3
76	Benim Adım İstanbul	Buket Uzuner	3
77	Gök Aradık Tuğlara	Mehmet Ali Kalkan	3
78	İlber Ortaylı Seyahatnamesi	İlber Ortaylı	3
79	İnsanlığın Medeniyet Destanı	Roger Garaudy	3
80	Sohbetler I-II	Ahmet Kabaklı	3
81	Küçük Prens	Exupery	3
82	Küçük Ağa	Tarık Buğra	3
83	Eğil Dağlar	Yahya Kemal	3
84	Memleket Hikâyeleri	Refik Halit Karay	3
85	Korkunç Yıllar	Cengiz Dağcı	3
86	Dünya Şampiyonu Danny	Roald Dahl	3
87	Memleketimden İnsan	Nazım Hikmet	3
88	Geldik Sayılır	İbrahim Tenekeci	3
89	Bitmeyen Gece	Mithat Enç	3
90	Güzel Yazılar Hikâyeler I-II	TDK	3
91	Yusuf ile Züleyha	Nazan Bekiroğlu	3
92	Bir Adam Yaratmak	Necip Fazıl Kısakürek	3
93	Sözde Kızlar	Peyami Safa	3
94	Kalpaklılar	Samim Kocagöz	3
95	Cumhuriyetin İlk Yüzyılı	İlber Ortaylı	3
96	Kırmızı ve Siyah	Stendal	3
97	İnsanlığın Yıldızının Parladığı	Stefan Zweig	3
98	Çabuksığınlar	Jean Claude Grumberg	3
99	Ümit Dünyası	Şevket Rado	3
100	Yabancıların Gözüyle Türkler	Ahmed Djevad	3

Tablo 2. Lise Öğrencilerine Önerilen Kitapların Listesi

Tablo 2'deki veriler incelendiğinde Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri tarafından önerilen kitapların büyük bölümünün Türk ve Türk dünyası edebiyatı eserlerinden (73) oluştuğu anlaşılmaktadır. Özellikle en çok önerilen ilk on eserin içerisinde yabancı yazarlara

ait eserlerin yer almaması, öğretmenlerin lise öğrencilerine öncelikli olarak Türk edebiyatı eserlerini okumalarını önerdiklerini göstermektedir. Öğretmenlerin bu tercihinin sebebi Türk edebiyatını eserleriyle millî kültüre ait değerlerin öğrenciler tarafından daha iyi kazanılacağını düşünmeleri olabilir. Karacan (2019) da yaptığı çalışmada Türk edebiyatı eserleri ile öğrencilere değer öğretiminin mümkün olacağını ifade etmektedir. Listede yer alan kitapların yazar ve şairleri incelendiğinde şu an hayatta olan yazarların da listede olduğu görülmektedir. Bu yönüyle de çalışma sonunda ulaşılan bu listenin 100 Temel Eser listesinden farklı olduğunu göstermektedir. Ayrıca okuma listesinde, roman türü çoğunlukta olmakla birlikte ondan sonra şiir, inceleme türündeki kitaplar fazlaca yer almaktadır. Okuma listesinde romanların çoğunlukta olmasının sebebi, romanların diğer türlere göre daha akıcı, sürükleyici ve ilgi çekici olması olabilir.

Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin kitapları tavsiye etme sebeplerine yönelik bazı öğretmenlerin görüşleri aşağıda verilmiştir. Listede 1. sırada yer alan “Yunus Emre Divanı” kitabını her Türk gencinin niçin okuması gerektiğini Hayriye öğretmen (32) şu şekilde belirtmiştir:

“Geçmişten bu yana şairlerimizin en beğendiği ve yolundan gitmek istedikleri kişidir Yunus Emre. Ayrıca halkımız da Yunus’u çok sevmiş ve bağrına basmıştır, ilahileri okunmuştur. Günümüz gençlerinin de Yunus’un sevgi ve derinliğinden alacağı çok şey olduğu kanaatindeyim.”

Tabloda 2. sırada yer alan “Safahat” kitabının okunma gerekçesini Taner öğretmen (25) şöyle ifade etmiştir:

“Akif ve eseri bu millet için çok değerlidir. Hem dilinin kaybolmaması hem de ondaki ideal insan tipinin yerleşmesi açısından Safahat’ı çok önemli görüyorum.”

Listenin 3. sırasında yer alan “Nutuk” ile ilgili olarak Elif öğretmen (31) şu görüşleri dile getirmiştir:

“Atatürk’ü bizzat kendi kaleminden öğrenmek bence çok önemli. Cumhuriyet’in nasıl kurulduğunu, ne zorluklar yaşandığını ve bugüne nasıl geldiğini anlamak için okunmalı. Gençler mutlaka okumalı.”

Listede 5. sırada yer alan “Ahlak” kitabı hakkında Fatma öğretmen (41) görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Ülkemizde ahlak felsefesi konusunda kaleme alınmış ender eserlerden olan bu kitap, vaktiyle lise ders kitabı olarak hazırlanmıştı. Ben günümüzde de geçerliliğini koruduğunu düşünüyorum. Ahlak her şeyin başı!”

Orhan öğretmenin (35) “Çalığışu” romanı hakkındaki görüşleri ise şöyledir:

“Eğitim sorununa parmak basan bir eser. Azerbaycan Bakü’de, Çalığışu dizi halinde her gün gösteriliyor. Nazım Hikmet’in ‘Ben yanmasam, sen yanmasan, biz yanmasak nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa?’ sözünü özetleyen bir eser.”

Öğretmenlerin görüşleri birlikte değerlendirildiğinde Yunus Emre, Yahya Kemal, Mehmet Akif, Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Reşat Nuri Güntekin gibi Türk edebiyatının önemli simalarını öğrencilere önerme sebeplerinin başında Türk toplumu tarafından kabul görülmeleri gösterilebilir. Bu edebiyatçılar Türk toplumunun aksayan yönlerini tespit edip o alanda toplumun sesi olmaya çalışmışlardır. Çünkü aydın olarak da adlandırılan bu kişiler toplumun önderleridir ve yazdıkları eserlerle topluma yol göstermeye çalışırlar. Gençlerin bu eserlerle buluşması toplumun gerçeklerini anlamalarına da yardımcı olacaktır.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Okuma hususunda Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin model olması görüşünden hareketle, lise öğrencilerinin okumasında yarar görülen kitapları belirlediğimiz bu çalışmanın sonuçları olarak şunlar söylenebilir:

Öncelikle okuma hususunda lise öğrencileri için –bilimsel mahiyette- okumasında yarar görülen kitapların belirlenmesi geç kalınmış bir araştırmadır. Bunun için bu ve benzer okuma listelerinin hazırlanmasının yarar getireceği düşünülmektedir. Nitekim Arıcı (2008: 94) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada öğrencilerin hangi kitabı okuyacaklarına karar vermekte zorlandıklarını tespit etmiştir. Ulaşılan bu sonuç yapılan çalışmanın lise öğrencilerine kitap seçmede yardımcı olabileceği şeklinde düşünülebilir.

Çalışmada öğretmenlerin görüşlerinin alınması literatürde öğrencilere kitap alışkanlığı kazandırma konusunda öğretmenlerin önemli bir yer tuttuğunu tespit eden birçok çalışmanın (Ak Başoğul, 2018; Alemdar Özer, 2012; Arıcan ve Yılmaz, 2010; Balcı, Uyar ve Büyükkız, 2012; Batur, Gülveren ve Bek, 2010; Calp, 2018; Erdağı Toksun, 2018; Hobson, 2004; McKool ve Gespaas, 2009; Sallabaş, 2008; Şahin, 2019; Taşkesenlioğlu, 2013; Urgan, 2008) bulunmasının bir sonucudur. Çünkü öğretmen, öğrenci için aileden sonra en önemli rol modeldir. Öğrencilerin hangi kitabı okuyacağını belirlerken kararsızlık yaşamalarının, kitabı okuduktan sonra vaktimi boşa harcamışım serzenişinin olmaması için öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmada önemli bir paya sahip ve eğitim-öğretimin okullardaki uygulayıcısı olan öğretmenlerin tavsiye mahiyetindeki bir okuma listesi oluştururken görüşlerinin alınması oldukça önemlidir. Çalışma sürecinde kendisiyle görüşülen Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin tavsiye ettiği listenin ilk sıralarında yer alan kitaplara bakıldığında bunların Türk edebiyatı ve düşünce dünyasının en önemli eserleri arasında yer aldığı görülmektedir. Yine listede yer alan dünya edebiyatı yazar ve eserlerinin de öncüler arasında yer aldığı bilinmektedir.

Belirlen eserlerin önemli bir kısmının MEB (2004) tarafından belirlenen “Lise 100 Temel Eser” kitap listesinde de yer bulduğu görülmektedir. İki kitap listesi arasındaki bu benzerlik geçmiş dönemlerde 100 Temel Eser’in okunmasındaki zorunluluktan kaynaklanıyor olabilir. Yine bu listedeki Notos Öykü (2014) adlı edebiyat dergisinin “Türk Edebiyatının 40 Klasiği”

başlıklı liste ile de bazı kitapların örtüştüğü belirlenmiştir. Bu benzerlikler çalışma sonucunda ulaşılan kitap listesinin Türk ve dünya edebiyatının seçkin eserleri arasında olduğunu göstermekte ve çalışmadaki verileri desteklemektedir.

Listede yer alan seçkin edebi eserler yoluyla hem gençlerin genel kültür yönüyle yetişmelerine zemin hazırlanması hem de hayatı ve insanlığı tanıyıp sevmelerine yardımcı olunmasına katkı sunulması amaçlanmaktadır. Yine öğrencilerin okudukları bu eserlerden hareketle yeni eserler okuması beklenmektedir. Bütün bu sebeplerden dolayı bu çalışmayla ortaya çıkan listenin başta Türk dili ve edebiyatı öğretmenleriyle lise öğrencilerinin sonra da ebeveynler ve okuma konusuyla ilgilenen tüm araştırmacıların dikkatini çekmesi beklenmektedir.

Bu çalışmayla lise çağında olan öğrencilerin okuyabilmeleri için tavsiye niteliğinde bir kitap listesi oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu çalışma -lise düzeyi için- bilimsel manada Türkiye’de yapılanların ilkidir. Sonuç olarak kitaplar birer dil ve kültür hazinesi olarak kabul edilecek olursa gençlerin okumayı bir alışkanlık haline getirebilmeleri için bu çalışmaya benzer farklı yaş ve düzeylere göre pek çok çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Ak Başoğlu, D. (2018). Türkçe öğretmenlerinin ve önerdikleri kitapların söylemleri bağlamında okuma kültürü anlayışı: Bir durum çalışması, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akyol, H. (2014). Okuma (Ed. A. Kırkkılıç, H. Akyol). İlköğretimde Türkçe öğretimi (s. 15-48). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Alemdar Özer, B. (2012). Ortaöğretim için belirlenen 100 Temel Eser serisinin Türk dili ve edebiyatı eğitiminin genel amaçları çerçevesinde incelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Arıcan, S. ve Yılmaz, B. (2010). 100 temel eser uygulamasının öğrencilerin okuma alışkanlıklarına etkisi ve bu uygulamada kütüphanelerin rolü konusunda öğretmen görüşleri. Türk Kütüphaneciliği 24(3), 495-518.
- Arıcı, A. F. (2018). Okuma eğitimi. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Arıcı, A. F. (2008). Okumayı niye sevmiyoruz? Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(10), 91-100.
- Balcı, A. (2016). Okuma ve anlama eğitimi. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Balcı, A., Uyar, Y. ve Büyükikiz, K. (2012). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıkları, kütüphane kullanma sıklıkları ve okumaya yönelik tutumların incelenmesi. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 7(4), 965-985.
- Bamberger, R. (1990). Okuma alışkanlığını geliştirme (Çev. B. Çapar). Ankara: Kültür Bakanlığı Kütüphanecilik Dizisi.
- Batur, Z., Gülveren, H. ve Bek, H. (2010). Öğretmen adaylarının okuma alışkanlıkları üzerine bir araştırma: Uşak eğitim fakültesi örneği. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(1), 32-49.
- Calp, M. (2018). Ortaokul öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıkları: Ağrı il örneği. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 22(3), 897-923.

- Dökmen, Ü. (1994). Okuma becerisi, ilgisi ve alışkanlığı üzerine psiko-sosyal bir araştırma. İstanbul: MEB Yayınları.
- Eco, U. ve Carriere, J. C. (2012). Kitaplardan kurtulabileceğinizi sanmayın. İstanbul: Can Yayınları.
- Erdağı Toksun, S. (2018). Okuma eğitimi, (Ed. S. Alyılmaz ve B. Ürün Karahan). Öğretmenlerin eğitimdeki rolleri (s.105-118). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güneş, F. (2007). Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Hobson, E. H. (2004). Öğrencilerin okumasını sağlamak: on dört tavsiye (Çev. ODTÜ Öğrenme ve Öğretmeyi Geliştirme Merkezi). Manhattan, KS: The IDEA Center.
- Karacan, A. (2019). Ortaöğretim öğrencilerine MEB tavsiyeli 100 temel eserden yazarı Türk olan romanların değerler eğitimi açısından incelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Kukul, M. H. (1995). Niçin az okuyoruz? Türk Yurdu Dergisi, 92, 50-51.
- Mckool, S. ve Gespass, S. (2009). Does Johnny's reading teacher love to read? How teachers' personal reading habits affect instructional practices. Literacy Research and Instruction, 48(3), 264-276.
- Merriam, S. B. (2018). Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber (Çev. S. Turan). Ankara: Nobel Akademi.
- MEB. (2004). 100 Eser genelgesi. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Notos Öykü. (2014). Türk edebiyatının 40 klasığı. İstanbul: Notos Kitap Yayınevi.
- NRP (2000). National Reading Panel. <http://www.nichd.nih.gov/publications/pubs/nrp/documents/report.pdf> (Erişim Tarihi: 28.11.2015).
- Özbay, M. (2009). 100 temel eser raporu (Haz. Çocuk Vakfı). 100 temel eser'le ilgili yazar ve uzman görüşleri. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayını.
- Özdemir, E. (2018). Eleştirel okuma. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Sallabaş, M. E. (2008). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okumaya yönelik tutumları ve okuduğunu anlama becerileri arasındaki ilişki. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(16), 141-155.
- Şahin, N. (2019). Ortaokul öğrencilerinin okuma tutumları ve okuma motivasyonları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 7(4), 914-940.
- Taşkesenlioğlu, L. (2013). Ortaöğretim öğrencilerinin okuma alışkanlıkları üzerine bir inceleme. Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 9(5) : 261-273.
- Ulus, B. ve Aytan T. (2018). Cumhuriyet'in ilk çeyreğinde Türkçe öğretimi üzerine yazılan iki çalışma üzerine bir değerlendirme, Türkiye Eğitim Dergisi, 3(2): 47-65.
- Ungan, S. (2008). Okuma alışkanlığımızın kültürel altyapısı. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(1), 218-228.
- Yıldırım, M. ve Ceylan O. (2018). Lise öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıklarının demografik özelliklerine göre karşılaştırılması (Amasya ili örneği). Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(55), 734-746.
- Yıldız, C. (2013). Okuma ve anlama öğretimi (Ed. C. Yıldız). Yeni öğretim programına göre kuramdan uygulamaya Türkçe öğretimi (s.115-160). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yılmaz, E. (2013). Türk'ün okuma ile imtihanı "kitapsızlar". Ankara: Phoenix Yayınevi.